

НІМЕЦЬКИЙ МИТНИЙ СОЮЗ 1833-1919 РР.: ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІРИ ЕФЕКТИВНОСТІ.

Ганус С.О.

Старший викладач кафедри нової і новітньої історії та історіографії
Ужгородський національний університет

Митний союз (Zollverein), створений у 1833 р. зусиллями Пруссії, надав їй серйозний важіль впливу на загальнонімецькі справи. Ця ініціатива потягла за собою вдосконалення інфраструктури господарського механізму: уніфікацію мір, грошової системи, паритетний розподіл митних доходів між державами-учасницями. Але головне – вона сприяла завершенню формування загальнонаціонального ринку, захищеного протекціоністськими митними бар'єрами, що давало очевидні переваги членам Zollverein. І, в кінцевому рахунку, Митний союз визначив успіх справи національно-державного об'єднання Німеччини під егідою Пруссії з одночасною нейтралізацією її політичних конкурентів. Іншим наслідком його діяльності стало створення передумов для успішного завершення індустріалізації, а також виходу на пріоритетні економічні позиції вже в добу корпоративного капіталізму.

Після наполеонівських воєн німецьке дрібнодержав'я було закріплене Заключним Актом Віденського конгресу 1814-1815 рр. з утворенням конфедеративного Німецького союзу у складі 39 держав-членів. Найбільшими за територією і найвпливовішими з-поміж них були протестантська Пруссія та Австрійська імперія. Обидві монархії змагалися за переважання з перемінним успіхом, створюючи групи дрібніших держав, на котрі вони мали домінуючий вплив. Якщо меттерніхівська Австрія як головний гарант легітимістської системи в Німеччині, діяла традиційними дипломатичними способами, то прусський уряд обрав

некласичні як для 1-ї пол. XIX ст. методи і знаряддя своєї політики. Берлін зробив перші кроки до формування єдиного митного простору, скасувавши на території королівства внутрішні тарифи у 1818 р., а через рік створивши митну унію з князівством Шварцбург-Зондерсгаузен, а слідом – і з рядом інших дрібних німецьких держав. У 1828 р. до неї приєднався Гессен-Дармштадт. Конкурентами Пруссії стали ще два аналогічних утворення – Південнонімецький (Баварія, Вюртемберг) і Середньонімецький (Саксонія, Гессен-Кассель, Брауншвейг, князівства Тюрінгії, Ольденбург і Франкфурт-на-Майні) митні союзи, засновані у 1828 р.

Попри це, Пруссія та Австрія залишалися полюсами політико-дипломатичного тяжіння. Тривалі переговори призвели 24 березня 1833 р. до угоди про об'єднання Південнонімецького і Прусьсько-Гессенського митних союзів, а незабаром до цієї спілки пристала і Саксонія, а також вісім тюрінгенських герцогств колишнього Середньонімецького торгового союзу. Т.ч. 1 січня 1834 р. почав функціонувати створений терміном на 8 років Німецький митний союз, що включав 18 держав, площею 719 тис. км² з 23 млн. жителів. Цей день і вважається датою його заснування. У 1836 р. до Митного союзу увійшли південнонімецькі держави Баден, Нассау, в 1842 р. – Люксембург, Брауншвейг, Ліппе-Детмольд, а протягом 1851-1854 рр. – учасники так зв. Податкового союзу (Steuerverein) Ганновер, Ольденбург, Шаумбург-Ліппе.

Головним інституційним недоліком Zollverein був його статус як об'єднання суверенних держав на засадах міжнародного права. Тому ця спілка підлягала періодичній пролонгації в результаті непростих перемовин. Вона також не мала власних представницьких та виконавчих структур. Generalzollconferenz, котра збиралася з неправильною періодичністю могла ухвалювати резолюції тільки консенсусно. Не дивлячись на труднощі, котрі, не в останню чергу провокувалися Віднем, Митний союз продовжував успішно функціонувати, залучаючи нових членів. Починаючи з 1842 р. його пролонгація здійснювалася вже кожні 12

років. Проект конституції Німецької імперії, розроблений Національними зборами у Франкфурті в роки революції 1848-1849 рр. передбачав формування уніфікованих правил торгівлі і єдиний митний простір для усієї держави зі скасуванням внутрішніх митниць. Не дивлячись на відкладення проекту державної єдності у зв'язку із поразкою революції, Митний союз не зазнав шкоди. Більше того, 19 лютого 1853 р. на засадах найбільшого сприяння був укладений прусько-австрійський торговий і митний договір. Хоч Відень розглядав цю угоду у якості інструменту «амальгамування» Митного союзу і послаблення у ньому впливу Пруссії, Берліну вдавалося обходити розставлені тенета і навіть укласти вигідні торгові угоди з іншими країнами – Францією, Англією, Італією, вчасно вносячи необхідні зміни до статутних документів об'єднання.

Простір Німецького митного союзу мав спільний митний кордон та єдину митну касу, надходження до якої розподілялися відповідно до чисельності населення держав-учасниць. Це створювало переваги для дрібних суб'єктів союзу та очевидну вигоду від членства в ньому, оскільки більша частка торгових угод та товарних потоків контролювалася крупними фігурантами, передусім Пруссією, економіка котрої динамічно розвивалася. Німецький митний союз не тільки сприяв завершенню формування єдиного німецького національного ринку, захищеного протекціоністськими митними бар'єрами і розвитку промисловості та торгівлі, а й посилив позиції Пруссії в її боротьбі з Австрією за главенство у процесі об'єднання Німеччини, в тому числі завдяки підтримці середніх і дрібних німецьких держав, котрі виявилися своєрідним чином економічно «приєднаними» до Пруссії. Після утворення в 1867 р. Північнонімецького союзу були укладені митні договори з державами Південно-Західної Німеччини.

А ось після 1871 р. успішні напрацювання тарифної політики часів активності Митного союзу дали можливість через використання протекціоністських засобів митного регулювання сприяти успішному

завершенню промислового перевороту та переходу до наступного щабля техніко-технологічного прогресу, котрий вивів Німеччину як нову індустріальну державу на пріоритетні позиції у світовому господарстві.